

**SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING O'QUVCHILAR
TAFAKKURI VA O'QUV FAOLIYATIGA TA'SIRI**

Djumakova Gulandom Xalbayevna
Qoraqalpog'iston Respublikasi Beruniy
tumani MMTBga qarashli 70-sonli
umumta'lim maktabi psixologi

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining o'quvchilar tafakkuri va o'quv faoliyatiga ta'siri psixologik va pedagogik jihatdan tahlil qilinadi. Sun'iy intellekt asosidagi ta'lim vositalarining o'quv jarayonini individuallashtirish, bilimlarni tezkor o'zlashtirish, mustaqil o'qish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda o'quvchilarning kognitiv faoliyatini faollashtirishdagi o'rni yoritilgan. Shuningdek, sun'iy intellektdan foydalanishning o'quvchilarda tanqidiy fikrlash, ijodiy yondashuv va muammolarni hal etish qobiliyatlariga ta'siri ochib berilgan. Maqolada raqamli ta'lim muhitida sun'iy intellektdan oqilona foydalanishning afzalliklari bilan bir qatorda, ortiqcha texnologik qaramlikning ehtimoliy salbiy jihatlari ham tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ta'lim texnologiyalari, o'quvchilar tafakkuri, kognitiv faoliyat, o'quv jarayoni, raqamli ta'lim, interaktiv ta'lim, mustaqil o'qish, tanqidiy fikrlash, ijodiy fikrlash, algoritmik fikrlash, ta'lim samaradorligi, shaxsiylashtirilgan ta'lim, innovatsion yondashuv, axborot texnologiyalari, o'quv motivatsiyasi.

Kirish

Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalarining jadal rivojlanishi ta'lim tizimida ham tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Raqamli transformatsiya jarayonida ta'lim muassasalari an'anaviy o'qitish usullaridan bosqichma-bosqich voz kechib, innovatsion texnologiyalar, jumladan, sun'iy intellekt asosidagi platformalar va vositalardan keng foydalanishga o'tmoqda. Bu esa o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, ta'limni individuallashtirish hamda o'quvchilarning bilim olish imkoniyatlarini kengaytirishga xizmat qilmoqda. Sun'iy intellekt ta'lim jarayonida o'quvchilarning bilim darajasi, qiziqishlari va o'zlashtirish tezligini hisobga olgan holda moslashtirilgan o'quv materiallarini taqdim etish imkonini beradi. Natijada har bir o'quvchi o'ziga mos sur'atda bilim oladi, murakkab mavzularni qayta ishlash va mustahkamlash uchun qo'shimcha imkoniyatlarga ega bo'ladi. Bu esa o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirib, ularning tafakkur jarayonlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Tafakkur — insonning eng muhim psixologik jarayonlaridan biri bo‘lib, u orqali ma’lumotlar tahlil qilinadi, umumlashtiriladi va yangi bilimlar hosil qilinadi. Sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish o‘quvchilarda analitik, tanqidiy va ijodiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qilishi mumkin. Biroq bu jarayon to‘g‘ri tashkil etilmasa, o‘quvchilarning mustaqil fikrlash faolligi pasayishi yoki texnologiyaga ortiqcha bog‘liqlik yuzaga kelishi ehtimoli ham mavjud. o‘nggi yillarda ta’limda sun’iy intellektdan foydalanishning kengayishi o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish bilan birga, yangi psixologik va pedagogik muammolarni ham keltirib chiqarmoqda. Jumladan, o‘quvchilarning diqqatini boshqarish, mustaqil qaror qabul qilish ko‘nikmalarini rivojlantirish va axborotni tanqidiy tahlil qilish kabi jihatlar alohida ahamiyat kasb etmoqda. Shu sababli sun’iy intellektning o‘quvchilar tafakkuriga ta’sirini chuqur o‘rganish dolzarb ilmiy muammolardan biri hisoblanadi. Maqolaning maqsadi sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘quvchilar tafakkuri va o‘quv faoliyatiga ta’sirini psixologik va pedagogik jihatdan tahlil qilish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini aniqlash hamda ta’lim jarayonida samarali foydalanish yo‘llarini yoritishdan iborat. Ushbu masalaning dolzarbligi zamonaviy ta’limning raqamli texnologiyalar bilan integratsiyalashuvi va o‘quvchilarning intellektual rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash zarurati bilan belgilanadi.

Asosiy qism

Sun’iy intellekt texnologiyalari ta’lim jarayoniga keng kirib kelishi natijasida o‘quvchilarning bilim olish uslublari, tafakkur jarayonlari va o‘quv faoliyati sezilarli darajada o‘zgarib bormoqda. Bugungi kunda adaptiv ta’lim platformalari, intellektual o‘quv tizimlari, virtual assistentlar va avtomatlashtirilgan baholash tizimlari ta’lim samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bunday texnologiyalar o‘quvchilarga individual yondashuvni ta’minlab, ularning o‘zlashtirish darajasiga mos o‘quv materiallarini taklif etadi. Sun’iy intellektning eng muhim pedagogik afzalliklaridan biri ta’lim jarayonini individuallashtirish imkoniyatidir. Har bir o‘quvchining bilim darajasi, qiziqishi va o‘zlashtirish tezligi turlicha bo‘lganligi sababli, an’anaviy ta’limda barchaga bir xil yondashuv har doim ham samarali bo‘lavermaydi. Sun’iy intellekt asosidagi tizimlar esa o‘quvchining natijalarini tahlil qilib, unga mos topshiriqlarni tavsiya etadi. Bu holat o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va o‘quv jarayonida muvaffaqiyat hissini kuchaytiradi. Psixologik nuqtai nazardan sun’iy intellekt o‘quvchilarning kognitiv jarayonlariga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Ular axborotni tezkor qabul qilish, tahlil qilish va qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Interaktiv platformalar orqali taqdim etilgan vizual va amaliy materiallar o‘quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi hamda murakkab mavzularni yaxshiroq tushunish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, sun’iy intellekt asosida ishlovchi tizimlar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash va qaror qabul qilish ko‘nikmalarini ham rivojlantiradi. Sun’iy intellekt texnologiyalari o‘quvchilarda

tanqidiy va ijodiy fikrlashni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, interaktiv topshiriqlar, muammoli vaziyatlar va simulyatsiyalar orqali o'quvchilar real hayotga yaqin sharoitlarda qaror qabul qilishni o'rganadilar. Bu jarayon ularning analitik fikrlashini kuchaytiradi va muammolarni turli yondashuvlar orqali hal qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Biroq sun'iy intellektdan haddan tashqari foydalanish ayrim salbiy oqibatlarini ham keltirib chiqarishi mumkin. Xususan, o'quvchilarning tayyor javoblarga tayanib qolishi, mustaqil fikrlash faolligining pasayishi va texnologiyaga bog'liqlikning ortishi kuzatilishi ehtimol. Bu esa ularning ijodiy va tanqidiy fikrlash jarayonlarini susaytirishi mumkin. Shu sababli sun'iy intellektdan foydalanish jarayoni pedagogik nazorat ostida va maqsadli tashkil etilishi lozim.

Sun'iy intellekt o'quv motivatsiyasiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'yinlashtirilgan (gamifikatsiya) elementlar, tezkor fikr-mulohaza va natijalarni vizual tarzda ko'rsatish o'quvchilarda qiziqish va faol ishtirokni oshiradi. O'quvchi o'z yutuqlarini darhol ko'ra olishi uning ta'lim jarayoniga bo'lgan mas'uliyatini kuchaytiradi va o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyani rivojlantiradi. Shuningdek, sun'iy intellekt o'qituvchilarning ish faoliyatini ham yengillashtiradi. Avtomatlashtirilgan baholash tizimlari, testlarni tahlil qilish va o'quvchilarning rivojlanish dinamikasini kuzatish o'qituvchilarga individual yondashuvni yanada samarali tashkil etish imkonini beradi. Bu esa o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi pedagogik hamkorlikni mustahkamlaydi. Sun'iy intellekt texnologiyalari o'quvchilarning tafakkurini rivojlantirish, o'quv faoliyatini faollashtirish va ta'lim sifatini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Biroq ularni to'g'ri va me'yorida qo'llash, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini cheklab qo'ymaslik va pedagogik maqsadlarga yo'naltirish muhim ahamiyatga ega. Sun'iy intellekt va an'anaviy ta'lim metodlarining uyg'unligi esa eng samarali ta'lim natijalarini ta'minlaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim jarayoniga joriy etilishi o'quvchilarning tafakkuri va o'quv faoliyatiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ushbu texnologiyalar ta'limni individuallashtirish, bilimlarni tez va samarali o'zlashtirish, o'quv jarayonini interaktiv va qiziqarli qilish orqali o'quvchilarning kognitiv faolligini oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sun'iy intellektdan foydalanish o'quvchilarda tanqidiy, ijodiy va analitik fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Interaktiv topshiriqlar, moslashtirilgan o'quv materiallari va tezkor fikr-mulohaza tizimi o'quvchilarning mustaqil ishlash qobiliyatini kuchaytiradi hamda ularning o'quv jarayoniga bo'lgan motivatsiyasini oshiradi. Biroq, sun'iy intellekt texnologiyalaridan noto'g'ri yoki haddan tashqari foydalanish o'quvchilarning mustaqil fikrlash faolligining pasayishi, tayyor ma'lumotlarga qaramlik va ijodiy yondashuvning susayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli bu texnologiyalar pedagogik maqsadlar bilan uyg'un holda, me'yorida va

nazorat ostida qo'llanilishi lozim. Demak, sun'iy intellekt va an'anaviy ta'lim metodlarining oqilona uyg'unligi o'quvchilarning intellektual rivojlanishini ta'minlaydi, ularni zamonaviy jamiyat talablariga mos, mustaqil fikrlaydigan va ijodkor shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Karimova V.M. Psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. G'oziev E.G'. Yosh davrlari psixologiyasi. – Toshkent: Universitet, 2018.
3. Nishonova Z.T. Rivojlanish psixologiyasi va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2017.
4. Davletshin M.G. Pedagogik psixologiya asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
5. Vohidov M.V. Bolalar va o'smirlar psixologiyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2016.
6. Musurmonova O. Oila ma'naviyati va tarbiya asoslari. – Toshkent: Fan, 2019.
7. To'xtaboyeva M. Psixologik maslahat va profilaktika ishlari. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
8. Internet ma'lumotlari.